

Prva je osobito vrijedan prinos, u kojem su iz djela Mgr. Gibiera sabrani dijelovi, što lijepo predočuju vjerovanje malog čovjeka i radnika, te mu brane vjerski ideal od najobičnijih napadaja.

Druga svraća pozornost na organski i anorganski svijet oko nas i otkriva ljepote, spretnost i savršenost bića s biološkog gledišta.

Treća predočuje djelo Svemogućega i Neizmjernoga Stvoritelja svijeta i svemira, njegovu Mudrost iz promatranja života bilja i životinja, ljudske duše i najveće tajne naše vjere: sakramenta Ljubavi.

Četvrta iznosi dokumentovane primjere žive apologije kršćanske vjere iz Lourda, gdje Gospod preko svoje svete majke progovara svaki dan vjernima i nevjernima. Preporučujemo. A. Ž.

Ferdo Šišić: Josip Juraj Strossmayer: Dokumenti i korespondencija. Knjiga prva od god. 1815. do 1859. Izdala Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti; Zagreb 1933, str. XXIV + 478.

Pomanjkanje objelodanjenih izvora, osobito onih biografskih, veliki je minus naše historijografije. Zato se Akademija dostojno odužila svom utemeljitelju i dobrotvoru kao i uvelike zadužila našu nauku objelodanivši dokumenta života i djelovanja biskupa J. J. Strossmayera. To je bilo potrebno, jer bi s jedne strane vremenom mnogo toga propalo a s druge, makar je Strossmayer nedavno umro, o njemu, njegovu djelovanju, idejama i mislima vladaju sasvim oprečna mišljenja; svatko ga vuče na svoju stranu, kad, kuda i kako mu uztreba, bilo u političko-nacionalnom bilo u vjerskom pravcu. Doduše mogla je Akademija izdati biografiju Strossmayera u neznatnom opsegu — god. 1906 izdala je u redakciji Smičiklase, Nacrt života i djela biskupa J. J. Strossmayera i izabrani spisi: govori, rasprave i okružnice — ali njegova slika nikad nebi bila tako vjerno osvjetljena kao što će biti objelodanjenjem njegove cjelokupne korespondencije. Veliki je također plus što je posao sabiranja i objelodanjenja povjeren dr. F. Šišiću, koji je na osobiti način pri tomu bjelodano pokazao kako historik mora da radi sine ira et studio.

Do sada izašlo je pet svezaka. Prva četiri sadrže jedino »Korespondenciju Rački-Strossmayer«, dok peti, koji je istom izišao, donosi dokumenta za biografiju Strossmayera i njegovu opću korespondenciju. Šišić je dobro učinio što je od cjelokupne korespondencije biskupove odvojio onu sa Račkim i napose je štampao, jer je djelovanje ove dvojice veoma usko povezano, pak je ovim omogućena paralela, dotično prava slika pojedinoga od njih, što je za ispravno shvaćanje od velike važnosti. Gradivo petoga sveska važno je radi nužnog i potrebnog biografskog materijala Strossmayerova; kao i radi korespondencije, koja je iz mladih dana njegovih i iz vremena općeg svjetskog, a i našeg, kulturno-političkog previranja. Već se tu zapažaju jasne konture budućega, kao i već začetoga, rada biskupova na polju nacionalno-političkom i vjersko-kulturnom. Ovaj svezak sadrži golemi materijal, te je auktor pri sabiranju morao da uloži veliki mar, trud i vrijeme radi prostorne rasparčanosti, raznovrsnosti dokumenata i korespondencije; naravno a i stručnu spremu pri svemu tome, napose pak u opaskama sa kojima je pojedini dokumenat popratio. Opaske

su ili stvarne ili lični podaci koji uvelike pomažu razumjevanje, inače već po sebi teško shvatljive, privatne korespondencije.

Na svršetku opaziću slijedeće: Auktor, donesavši krsni list biskupov, (str. 3) u op. 1 pobija kao »docnije izmišljenu bajku« da je Strossmayer bio blizanac. Po samom krsnom listu, bez drugoga, teško je tu vijest proglasiti kao bajku, jer je mogao voditelj matica umrlo dijete i neuvrstiti; a sad imamo i jedno novo svjedočanstvo, koje je objelodanjeno poslije ovog dr. Šišića, i to u djelu dr. O. Aranicki, Ognjeslav Utješinović Ostrožinski, Zagreb 1933, str. 73, gdje je preštampano pismo Strossmayera od 30/I. 1878 Ostrožinskomu, u kojem Strossmayer govoreći o događaju koji se očekivaše u Trakošćanu, piše: a drago će i meni biti ako budu dvojci. I ja sam o dvojaka. Brat mi poslije nekoliko mjeseci umro, pak valjda dobri Bog i njegov blagoslov na me ostavšega izaslao«. Nemoguće je i pomisliti da Strossmayer nije čuo od roditelja koji su živjeli dosta kasno, kad je već Strossmayer bio biskup — otac umro 21/XI 1860 a majka 21/3 1858 — da je on blizanac.

Dr. M. Barada.

Dr. Dragomir Maritsch: Papstbriefe an serbische Fürsten im Mittelalter. Serbische Kloster Buchdruckerei, Srem. Karlovci 1933.

Ova doktorska disertacija, primljena od filozofskog fakulteta u Freiburgu (Švicarska), radi sadržine, kritičnog opažanja i zaključaka, objektivnosti kojom je napisana, zaslužuje osobitu pažnju i pohvalu. Rasprava je podijeljena u tri dijela: uvod — str. VII—XV, pisma papa od Ivana VIII (872—882) do Klementa V (1305—1314) — str. 1—85, — te zaključak sa literaturom — str. 86—95. U uvodu, radi forumu kojemu je disertacija namijenjena, auktor ukratko rekapitulira srpsku povijest od početka do turskog osvojenja. Prikaz tog razvoja je tačan osim nekih pojedinosti; n. pr. pripadnost Bosne do u XII st. Srbiji (str. IX), da ime župan dolazi od »serbischen Worte župa« i t. d. U samoj raspravi auktor hronološkim redom pretresa svako pismo pape pisano kojemu srpskomu knezu, bilo u Srbiji, Duklji ili Zahumlju (12 pisama), kao i obratno, pisma srpskih knezova papama (3 pisma). Tu auktor navodi tačno i iscrpljivo političke i vjerske prilike u kojima, kao i motive radi kojih, je svako pismo nastalo, dali je i koliko uspjeha imalo, ili zašto nije. Auktor, jer je proštudirao cjelokupnu literaturu, osobito onu zapadnu, stavio se na sasma ispravno stanovište i pri svemu do kraja sačuvao naučnu objektivnost, što se mora osobito naglasiti. On opravdava nastojanje raznih papa da Srbiju povrate u svoje krilo, jer »Das Gebiet von Serbien war einmal eine Provinz der römischen Kirche, und sollte nun zu ihr wieder zurückkehren. Das war das Hauptziel der Päpste in den Beziehungen zu Serbien und ihren Fürsten« (str. XIV). Pokazuje kako se Srbija malo po malo sve većma udaljuje od Zapada i priklanja Vizantu. Pri tomu procesu auktor vidi dvije periode. Prva do Stjepana Prvovjenčanoga (1195—1227), koju periodu auktor ovako karakteriše: »Es steht fest, dass Serbien damals (za Stjepana Prvovjenčanoga) noch keine nationalkirchliche Organisation besass, und dass das Bewusstsein des kirchlichen Unterschiedes zwischen Rom und Byzanz im Volke noch nicht klar ausgeprägt war... Die Gesinnung Stephans, auch die seines Vaters (Stjepan Nemanja), war, was aus dem Briefe